

UYGARLIK TARİHİ

TAR113U

KISA ÖZET

1.ÜNİTE Dünyanın Oluşumu ve Tarih Öncesi Çağlar

EVREN, DÜNYA VE CANLILARIN OLUŞUMU

Tam olarak bilinmemekle birlikte, evrenin yaşının yaklaşık 15 milyar yıl olduğu tahmin edilmektedir. Evren, oluştuğundan bu yana sürekli büyümekte ve evrendeki yaklaşık 200 milyar galaksi, sürekli olarak birbirlerinden uzaklaşmaktadır. Kanıtlar, evrenin saf enerjiden oluşan küçük, yoğun ve sıcak bir noktadan meydana geldiğini işaret etmektedir. Bu saf enerji, daha sonra evrenin tüm enerjisini, uzayı ve maddeyi oluşturmuştur. Zamanın başlangıcında, yani 15 milyar yıl önce, bu nokta büyümeye başlamıştır. Bu olaya *Big Bang* yani Büyük Patlama adı verilir. *Big Bang*, evrenin nasıl oluştuğunu açıklayan teoriler arasında en çok kabul gören teodir.

Litosfer adı verilen bu dış yüzeyde, zamanla canlılık için gerekli uygun ortam oluşmuştur. Dış yüzeye çıkan gazlar ve volkanik patlamalar ilksel atmosferi, bu atmosferin içerdiği su buharı ise zamanla soğuyup suya dönüşerek denizleri meydana getirmiştir.

Yaklaşık 570 milyon yıl önce *Birinci Zaman'da (Paleozoyik)* karmaşık çok hücreli organizmaların sayısında büyük bir artış olmuştur. Bu ani ve hızlı artış *Kambriyen patlama* olarak adlandırılmaktadır. Bu dönemde omurgalıların da dâhil olduğu çok hücreli hayvanların ata formları ortaya çıkar. Böylece bitkiler ve hayvanlar dünyayı sarmaya başlamışlardır. *İkinci zamanda (Mezozoyik)* dinazorlar 230 milyon yıl önce ve memeliler de 220 milyon yıl önce **evrimleşmiş**lerdir. Ancak dönemin sonunda dinazorların soyu, büyük ihtimalle dünyaya düşen bir meteorun neden olduğu iklimsel değişiklikler yüzünden tükenmiştir. *Üçüncü zaman'da (Senozoyik)* dinazorların ortadan kalkmasından sonra, memeli hayvanları n sayısı ve tür çeşitliliğinde bir artma olmuştur.

Dördüncü Zaman'ın (Kuvaterner) ilk evresi olan *Pleistosen* dönem, günümüzden 2 milyon yıl öncesinden 10 bin yıl öncesine kadar sürmüştür. Paleolitik Çağ bu döneme rastlar. *Pleistosen'in* ikinci evresine *Holosen* adı verilir. *Holosen* dönem, günümüzden 10 bin yıl önce, yani Neolitik Çağ ile başlamıştır ve hâlâ devam etmektedir.

Dinazorların ve ilk memelilerin ortaya çıktığı dönemde tüm kıtalar birlikte tek parça halinde dev bir kıtaydı. Bu kıtaya bütün yerler anlamına gelen *Pangea* denir. Yaklaşık 200 milyon yıl önce *Pangea* parçalanmaya başlamış ve biri kuzey yarı kürede, diğeri güney yarı kürede yer alan iki büyük kıtaya bölünmüştür. Bunlardan kuzeydekine **Laurasia** ve güneydekine de **Gondwana** adı verilir.

Primatlar ve İlk Homininler

Primatlar, zoolojik sınıflandırmada memeliler sınıfı içerisinde yer alan takımlardan biridir. Primatlar takımının iki alt takımı vardır: **Prosimiyenler** ve **antropoidler**. Bugün yaşayan yaklaşık 200 tane primat türü vardır. İlk primatlar, günümüzden yaklaşık 55 milyon yıl önce *Eosen dönemde* ortaya çıkmışlardır.

Eosen dönemde yaşamış olan ilk primatlar, bugünkü prosimiyenlere benzemektedir. *Oligosen dönemde* ise bugünkü antropoidlere benzeyen türler ortaya çıkmıştır. Bugünkü büyük maymunlarla benzerlik gösteren en eski fosiller ise yaklaşık 25 milyon yıl öncesine aittir. Fosil

kanıtlar, orangutan ve goril gibi büyük maymunların *Miyosen dönemde* evrimsel olarak diğer **hominid**lerle yollarını ayırdıklarını göstermektedir.

Moleküler genetik araştırmalar da **hominin**lerle diğer büyük maymunların evrim çizgisinin en azından 6 milyon yıl önce birbirinden ayrıldığını ve tamamen ayrı yönlerde ilerlediğini göstermektedir.

Moleküler düzeydeki benzerliklere dayanan bir sınıflandırmaya göre insanın ataları ve modern insanlar *Hominini* adı verilen bir **tribus**un üyeleri olup kısaca *homininler* olarak adlandırılmaktadırlar. *Australopithecus*, *Homo habilis* (ve *Homorudolfensis*), *Homo erectus* (ve *Homo ergaster*), *Homo heidelbergensis*, *Homo neanderthalensis* ve *Homo sapiens* türleri homininleri oluşturur. Homininleri diğer primatlardan ayıran en önemli özellik **bipedalizm**dir.

ÜÇ ÇAĞ SİSTEMİ VE TARİH ÖNCESİ ÇAĞLAR

Tarih, yazıyla başlatılır. Yazı sayesinde tarihin kaydının tutulmaya başlaması, bir dönüm noktası olarak kabul edilir. Buna göre yazının keşfinden sonrası tarihî dönemler, yazının keşfinden önceki zamanlarsa tarih öncesi (*prehistorya*) olarak adlandırılır. Bu sınıflandırmadan başka, arkeologlar ve Eskiçağ tarihçileri tarafından kullanılan ve *Üç Çağ Sistemi* denen bir sınıflandırma daha vardır. *Üç Çağ Sistemi*, tarih öncesi ve erken tarihî çağların, araç gereç yapımında kullanılan ham maddeleri esas alarak üç evreye bölünmesidir. Bu üç evre şöyle adlandırılmaktadır: *Taş Çağı*, *Tunç Çağı*, *Demir Çağı*.

Danimarkalı arkeolog Christian Jürgen Thomsen, 1819'da Danimarka Ulusal Müzesi'ndeki eserleri sınıflandırırken ilk defa bu Üç Çağ Sistemini kullanmıştır. John Lubbock 1865'te, *Prehistorik Çağlar* adlı kitabında Taş Çağı'nı *Paleolitik* (*Eskitaş*) ve *Neolitik* (*Yenitaş*) olarak iki evreye ayırmıştır. Paleolitik Çağ: Alt, Orta ve Üst olarak üç alt evreye bölünmüştür. Daha sonra bu sınıflandırmaya *Mezolitik* (*Ortataş Çağı*) eklenmiştir. Böylece tarih öncesi ve erken tarihî çağlar, beş evreye bölünmüş olur: Paleolitik, Mezolitik, Neolitik, Tunç ve Demir Çağları. Bazı bölgelerde arkeolojik buluntular Neolitik ve Tunç Çağı arasına *Kalkolitik* (*Bakır Çağı*) evresinin eklenmesini gerektirmiştir. Paleolitik, Mezolitik, Neolitik ve Kalkolitik Çağlar; tarih öncesi yani yazıdan önceki çağları temsil eder.

Tarihleme Yöntemleri

Tarih öncesi çağlara ait tarihler hakkında nasıl bu kadar kesin konuşabiliyoruz? **Prehistorik arkeolojide** çeşitli tarihleme yöntemlerinden faydalanılmaktadır. Yazının bulunmasından sonraki tarihî çağlar için yazılı kaynaklar önemli bir bilgi kaynağı oluşturmaktadır. Bununla birlikte yazılı kaynaklar her zaman yeterli olmayabilir. Bu yüzden arkeolojik ve **arkeometrik** olarak birbirinden ayırabileceğimiz çeşitli tarihleme yöntemleri geliştirilmiştir. *Tabakalanma* ve *tipoloji* arkeolojik tarihleme yöntemleridir.

PALEOLİTİK ÇAĞ (G.Ö 2.500.000-12.000)

Paleolitik (*Eski Taş*) Çağ, insan elinden çıkan ilk ürünler olan taş aletlerin yapıldığı çağdır. Bu taş aletler, en eski teknolojiyi temsil eder. Paleolitik Çağ insanların teknolojileri, çakmak taşı ve diğer işlenebilir taşlardan, ayrıca hayvan kemikleri ve boynuzlardan yapılan aletlerden ibarettir. Paleolitik Çağ üç evreye ayrılmaktadır: *Alt Paleolitik*, *Orta Paleolitik* ve *Üst Paleolitik*. Paleolitik Çağ, ilk yerleşimlerin ortaya çıkmaya başladığı Mezolitik veya Epipaleolitik Çağ'ın başlamasıyla sona erer.

Alt Paleolitik Dönem (G.Ö 2.500.000-200.000)

Alt Paleolitik, günümüzden yaklaşık 2.5 milyon yıl ilâ 200 bin yıl öncesini kapsayan dönemdir. Bu dönemde *Homo habilis* (ve *Homo rudolfensis*), *Homo erectus* (ve *Homo ergaster*) ve ilk insanlar yaşamışlardır.

Homo Habilis

Günümüzden 2.5 ilâ 1.5 milyon yıl öncesinde Güney ve Doğu Afrika'da yaşamış olan **Homo** **genusunun** ilk üyesi yani ilk insan türüdür. Bununla beraber *Homo habilis*ler morfolojik özellikleri bakımından insandan çok Australopithecuslara benzerler. *Homo habilis*ler ortalama 1.3 metre boyunda ufak canlılardır, beyin hacimleriyse Australopithecuslarınkinden sadece biraz fazladır (590650cm³).

*Homo habilis*ler taş aletler yapmışlardır ve bu nedenle ilk insan türü olarak kabul edilmektedirler. *Homo habilis* "becerikli insan" anlamına gelmektedir. İnsan elinden çıkan en eski taş aletler, diğer bir deyişle insan yaratıcılığının en eski ürünleri, yaklaşık olarak 2.5 milyon yıllıktır. Bu taş aletler Afrika kıtasındaki Tanzanya, Etiyopya, Zaire ve Malawi'de bulunmuştur. *Homo habilis*lerin yaptığı taş aletler, *Oldowan taş alet teknolojisi* olarak adlandırılmaktadır.

Homo Erectus

Homo erectus, günümüzden 1.9 milyon yıl öncesinden 100 bin yıl öncesine kadar Afrika, Asya ve Avrupa'da yaşamış bir insan türüdür. Fosiller Afrika'da, Çin'de, Endonezya'nın Java Adası'nda, Fransa'da ve İspanya'da bulunmuştur. 1.9 ilâ 1.6 milyon yıl arasına tarihlenen *Homo erectus* fosilleri, genellikle ayrı bir tür olarak tanımlanmakta ve *Homo ergaster* olarak adlandırılmaktadır. *Homo erectus*ların beyin hacimleri, 950 ve 1100 cm³ arasındadır. Boyları uzun olup bölgesel farklılıklar göstermekle birlikte ortalama 1.601.70 m olduğu söylenebilir.

Homo Heidelbergensis

Günümüzden 500 bin ilâ 200 bin yıl öncesine tarihlendirilen *Homo heidelbergensis* fosilleri Avrupa, Asya ve Afrika'da bulunmuştur. *Homo heidelbergensis*lerin beyin hacimleri oldukça büyüktür. 11001400 cm³ arasındaki beyin hacmi, modern insanınki ile neredeyse aynıdır. Avrupa'da bulunan *Homo heidelbergensis*lerin *Homo neanderthalensis*in atası olduğu kabul edilmektedir.

Orta Paleolitik Dönem (G.Ö 200.000-40.000)

Günümüzden yaklaşık 200 bin ilâ 40 bin yıl öncesinde yaşanmıştır. Bu dönemde *Homo neanderthalensis* yaşamıştır.

Homo Neanderthalensis

Homo neanderthalensis veya *neandertal insanı* olarak adlandırılan bu insanların fosilleri, günümüzden 200 bin ilâ 30 bin yıl öncesine tarihlendirilmektedir. *Neandertaller* Avrupa'da, Yakın Doğu'da ve Orta Asya'da yaşamışlardır. Neandertal fosillerinin bulunduğu yerler Almanya, Fransa, Hırvatistan, İtalya, Irak, İsrail ve Özbekistan'dır.

Üst Paleolitik Dönem (G.Ö 40.000-12.000)

Günümüzden yaklaşık 40 bin ilâ 12 bin yıl önceki dönemdir. Bu dönemde *Homo sapiens*ler yaşamıştır. Üst Paleolitik dönemde *Aurignacian*, *Gravettian*, *Solutrean* ve *Magdalanian* kültürleri ve ilk sanat ürünleri görülür.

Homo Sapiens

Homo sapiens son insan türü, yani modern insandır. Bugün dünya üzerinde yaşayan bütün insanlar bu türün üyesidirler. Bu nedenle *Homo sapiens*in kökeni en çok merak edilen ve en çok tartışılan bilimsel konulardan biridir. *Homo sapiens*in kökenini açıklayan iki ayrı model bulunmaktadır: Afrika'dan çıkış modeli ve çok merkezli evrim modeli.

*Homo sapiens*ler, farklı çevresel koşullara gerek anatomik gerekse kültürel özellikleri sayesinde daha iyi uyum sağlayabildikleri için *Homo neanderthalensis*lerin yerini almışlardır. Evrim, **mutasyon**lar sonucunda oluşan genetik değişimler sayesinde gerçekleşir. Mutasyon hızının hesaplanmasına dayanan bu yöntem **moleküler saat** denmektedir.

Sanatın Doğuşu

Günümüzden yaklaşık 35 bin yıl öncesinden itibaren Avrupa'da, Afrika'da ve Avustralya'da insanlık tarihinin ilk sanatsal ürünleri ortaya çıkmıştır. Bunlar arasında güneybatı Fransa ve kuzey İspanya'da bulunan mağara resimleri özel bir öneme sahiptir. Resimlerin bulunduğu mağaralardan bazıları şunlardır: *Lascaux* (Fransa), *Niaux* (Fransa), *Trois Freres* (Fransa) ve *Altamira* (İspanya).

Üst Paleolitik Dönem'de mağara resimleri dışında taştan, fil dişinden ve kilden küçük heykelcikler de yapılmıştır. Bu heykelcikler arasında göğüsleri, kalçaları ve karın kısımları abartılı bir biçimde betimlenmiş; ancak yüzleri işlenmemiş kadın heykelcikleri özel bir öneme sahiptir. *Venus* adı verilen bu kadın heykelcikleri, günümüzden 32 bin yıl öncesinden itibaren yaygın bir biçimde üretilmiştir. Bu figürünler arasında Almanya'da bulunan *Willendorf Venusü* ve Çek Cumhuriyeti'nde bulunan *Dolni Vestonice Venusü* çok ünlüdür.

MEZOLİTİK (EPİPALEOLİTİK) ÇAĞ (G.Ö 12.000-10.000)

Paleolitik ve Neolitik arasında Orta Taş Çağı da denen bir geçiş evresi yaşanmıştır. Avrupa'da yaşanan Orta Taş Çağı'na *Mezolitik*, Ortadoğu ve Doğu Akdeniz'dekine ise *Epipaleolitik* adı verilir.

Mezolitik

Avrupa'da son Buzul Çağı'nın bitişiyle buzullar kuzeye doğru çekilmiş, deniz seviyesi yükselmiş, ağırlıklı olarak iğne yapraklı ormanlar ortaya çıkmış ve sulak alanlar genişlemiştir. Mezolitik Çağ yerleşimleri, daha çok nehir ve göl kenarlarında bulunan küçük köyler şeklindedir. Bu çağa özgü alet teknolojisine **mikrolit** adı verilir.

Epipaleolitik

Günümüzden yaklaşık 12 bin yıl önce, Ortadoğu ve Doğu Akdeniz çevresinde başlayan bu kültür evresi, bu bölgedeki Neolitik Çağ'a öncülük etmiştir. Buzul Çağları'nın bitişi izleyen dönemde, iklim ve bitki örtüsü Ortadoğu ve Doğu Akdeniz bölgesinde de değişmiş, bu değişiklikler kültüre de yansımıştır. İnsanların köylerinin çevresindeki yabani tahılları topladığı ve depoladığı bu yeni yaşam biçimi, tarımın keşfine doğru giden yolda atılan en önemli adım olmuştur.

NEOLİTİK ÇAĞ (İ.Ö. 10.000-5.500)

Taş Çağı'nın sonuncusu olan Neolitik Çağ (Yeni Taş Çağı) bazen Cilalı Taş Çağı olarak da adlandırılmaktadır. Ancak Neolitik Çağ'da yaşanan kültürel gelişmeler, taş aletlerdeki yenilikler-

den çok daha fazlasıdır. Bu çağda tarım keşfedilmiş ve hayvanlar evcilleştirilmiştir. Neolitik Çağ, aslında başlangıç ve bitişi kesin tarihlerle sınırlanan bir dönem olmaktan çok tarımın başladığı ve hayvanların evcilleştirildiği bir kültür evresi olarak tanımlanabilir.

Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ

Çanak Çömleksiz Neolitik yerleşimleri, Epipaleolitik Çağ'a ait Natufyen yerleşimlerinin devamıdır. Bu yerleşimlerin bazılarında bu evrede de kısmen yabancı tahıl toplayıcılığı ve avcılık devam etmiştir. Bu durum, bir geçiş döneminin yaşandığını göstermektedir.

Tarım

Tarımın geliştiği ilk yer, Orta Doğu'da **verimli hilal** adı verilen bölgedir. Yeni araştırmalar, ilk defa tarıma alınan buğdayın ana vatanının Urfa ve Diyarbakır arasındaki Karacadağ olduğunu ortaya koymaktadır. Ortadoğu'da arpa, buğday; Güneydoğu Asya'da pirinç ve Orta Amerika'da ise mısır tarıma alınan ilk bitkilerdir.

Yerleşik yaşam, tarımın keşfinden önce başlamıştır. Yabancı tahıl toplayıcılığına dayanan geçim biçimi, yerleşik yaşamı zorunlu kılmıştır. Yabancı tahılların bol miktarda bulunması ve insanların bunları topluyor olmaları, tarımın keşfinden en önemli etkidir. Buğday ve arpa, Ortadoğu'da tarımı yapılan ilk bitkilerdir. Bu bitkileri mercimek, nohut, bakla ve diğerleri izlemiştir.

Hayvanların Evcilleştirilmesi

Neolitik Çağ'da tarımdan hemen sonra gerçekleşen en önemli yenilik, hayvanların evcilleştirilmesidir. Köpek daha Mezolitik Çağ'da evcilleştirilmiştir. Bu nedenle köpek, evcilleştirilen ilk hayvan olma özelliğine sahiptir. Neolitik Çağ'da ise beslenme amaçlı olarak koyun, keçi, domuz ve sığır evcilleştirilmiştir. İnsanlar, evcilleştirdikleri hayvanların sütünden ve yününden de faydalanmışlardır.

Diğer Gelişmeler

Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ'ın başlarında, üstleri dallarla veya kamışlarla örtülüp çamurla sıvanan yuvarlak kulübelere yapılmıştır. Bu dairesel planlı barınaklar, daha sonra dikdörtgen planlı, gerçek evlere dönüşmüştür. Bu evlerde mutfak ve kiler işlevi gören ayrı odalar vardır. Bu evlerle birlikte, düzenli bir yerleşim modeline sahip köyler ortaya çıkmıştır. Bu yerleşim yerlerinde bazı yapılar, tapınak veya kutsal mekân özelliğine sahiptir.

Çanak Çömlekli Neolitik Çağ

Çanak Çömlekli Neolitik Çağ, sadece çanak çömlek yapımının başlamasından daha fazla şey ifade eder. Çanak Çömleksiz Neolitik, besin üretici yaşam tarzına doğru bir geçiş aşamasıdır.

KALKOLİTİK ÇAĞ (İ.Ö 5500/5000-3500)

Kalkolitik Çağ (Bakır Çağı), yaklaşık olarak İ.Ö. 5.500/5.000 yıllarında başlar ve Tunç Çağı'nın başlaması ile birlikte, İ.Ö. 3500'lerde sona erer. *Erken Orta* ve *Son Kalkolitik* olarak üç evreye ayrılmaktadır. Bu evreler Mezopotamya'da *Halaf*, *Ubeyd* ve *Uruk* kültürleri olarak da adlandırılmaktadır.

Neolitik Çağ'a özgü çiftçiliğe dayalı köy yaşamı, birçok yerde uzun süre devam etse de bazı bölgelerdeki köylerin büyüyüp gelişerek kentlere dönüştükleri görülür. Kalkolitik Çağ'ın en

önemli özelliği, bu dönemde köylerin kentlere dönüşmesi ve tarımcı köy toplumlarından **kent devletlerinin** doğmasıdır. Bu dönemde bölgeler arasında sosyoekonomik açıdan bir farklılaşma ortaya çıkmıştır. Dünya tarihinde ilk kez **ekonomik çıkar bölgeleri** oluşmuştur.

UYGARLIĞIN DOĞUŞU

Sulamalı tarım ve artı ürünün ortaya çıkması, artı ürün üretiminin organize edilmesi, artı ürünün buna sahip olmayan ve potansiyel bir tehlike oluşturan (göçebe hayvancı) topluluklara karşı korunması, üreten ve üretimi kontrol eden ekseninde toplumsal tabakalaşmanın ortaya çıkması, nüfus artışı, yerleşimlerin büyümesi, ticaret ve mesleki uzmanlaşmanın artması bir devlet organizasyonunun ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Bu Özetin tamamını,Çıkmış Sorularını,Deneme Sorularını adresinize gönderiyoruz!...

Tıklayınız

<https://www.kolaysinavlar.com/uygarlik-tarihi-i-ady212u?search=tar113u>